

Analiza stanja i kretanja pomoći za održavanje i njezinih korisnika

Korisnici socijalne pomoći kao indikator siromaštva na području Koprivničko-križevačke županije

MIROSLAV BELOBRK

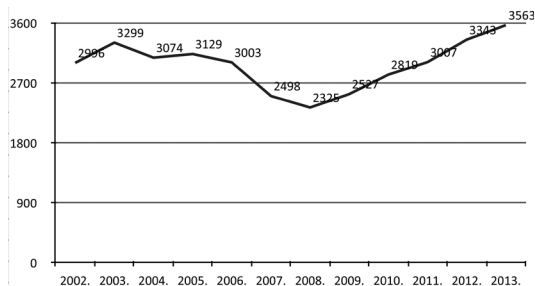
Postoji nekoliko objektivnih i subjektivnih okolnosti zbog kojih je analiza i istraživanje siromaštva nezahvalan zadatak. U radu se određenu sliku o siromaštvu na području Županije pokušalo dobiti na osnovu raspoloživih podataka o korisnicima pomoći za održavanje preko Centra za socijalnu skrb (CZSS) iako ova skupina stanovnika zasigurno čini samo manji dio siromašnih. Rad pokazuje da je tijekom dvanaestogodišnjeg razdoblja (2002. - 2013.) broj osoba koje su dobivale ovu pomoć najveći upravo posljednje promatrane/analizirane godine. On upućuje i na zaključak kako je stanovništvo naše Županije, u odnosu na državni prosjek, u nešto većoj mjeri ovisno o socijalnoj pomoći te na određeni način i siromašnije. Rad pruža uvid i u neka obilježja korisnika pomoći te razlike unutar Županije.

Ključne riječi: Koprivničko-križevačka županija, socijalna pomoć, analiza, siromaštvo

1. O sustavu socijalne skrbi i pomoći za održavanje

Republika Hrvatska u prvom članku svog Ustava definirana je kao socijalna država. To znači da je na sebe preuzela jamstvo osiguravanja socijalnih prava, odnosno osnovnih egzistencijalnih potreba svojih građana. Članak 57. Ustava predviđa da slabim, nemoćnima i drugim, zbog nezaposlenosti ili nesposobnosti za rad, nezbrinutim osobama, država osigurava pravo na pomoć za podmirenje osnovnih životnih potreba. Temeljni pravni dokument koji formulira pojam i razrađuje uvjete i kriterije za ostvarivanje prava na socijalnu pomoć je Zakon o socijalnoj skrbi (NN 157/13).

Socijalna skrb usmjerena je na suzbijanje siromaštva, socijalne ugroženosti i isključenosti i čini posljednju socijalno-zaštitnu mrežu kojoj je svrha zbrinjavanje i uključivanje u društvo najugroženije, odnosno socijalno najranjivije populacije. U socijalnoj skrbi osigurava se i ostvaruje pomoć za podmirenje osnovnih životnih potreba socijalno ugroženih, nemoćnih i drugih osoba koje one same ili uz pomoć članova obitelji ne mogu zbog različitih okolnosti zadovoljiti. U ovom sustavu pruža se i potpora pojedincima i obiteljima koje ne mogu brinuti o sebi, tj. ukoliko je to potrebno, radi sprječavanja, ublažavanja i otklanjanja uzroka i stanja njihove socijalne ugroženosti. Iako su u zadovoljavanje socijal-

Grafikon 1. Broj osoba koje su dobivale pomoć u razdoblju 2002. - 2013. (izvor: CZSS).

nih potreba ugroženih pojedinaca i subjekata uključeni i drugi subjekti, centri za socijalnu skrb i nadalje imaju ključnu ulogu u sustavu. Socijalna pomoć, koja se distribuira putem centara i financira iz državnog proračuna, jedan je od instrumenata socijalne države kojim se neposredno nastoji ublažiti, a u povoljnoj konstelaciji, potisnuti siromaštvo i socijalna isključenost. Iako u sustavu socijalne skrbi postoji više pomoći, temeljni i najznačajniji oblik socijalne pomoći predstavlja pomoć za održavanje, koja je izravno usmjerena na smanjenje siromaštva i zadovoljavanje minimalnih potreba korisnika. Kako ostvarivanje ove pomoći ovisi o stanju socijalne ugroženosti nekog samca ili obitelji, potencijalni korisnik prolazi kroz prilično rigoroznu provjeru prihoda i imovine, na osnovu koje se mogu (znatno pouzdanije nego na osnovu drugih pomoći u sustavu) donositi određeni zaključci i o razini siromaštva stanovnika Županije. Bez obzira što se može pretpostaviti kako jedan dio stanovnika - iako u stanju socijalne ugroženosti, u suštini siromašan - nije iskoristio svoje pravo da zatraži pomoć centra za socijalnu skrb te ne ostvaruje ovu pomoć. Siromaštvo je možda najbolje koncentrirano upravo u skupini korisnika pomoći za održavanje.¹

¹ Prijašnjim zakonima, tijekom određenih razdoblja, ova pomoć nazivala se i „stalna pomoć“, a Zakonom o socijalnoj skrbi koji je na snazi od 1. 1. 2014. godine, nazvana je „zajamčena minimalna naknada“. Obzirom da ova analiza obuhvaća razdoblje 2002. - 2013. godine, tijekom kojeg se uglavnom ovako nazivala, koristi se taj naziv.

2. Uvjeti za ostvarivanje pomoći za održavanje

Pomoć za održavanje može ostvariti samac ili obitelj koja nema prihoda ili čija su sredstva za održavanje manja od visine utvrđene za dotičnog samca ili obitelj (vidjeti tablicu), uz uvjet da ta sredstva nisu u mogućnosti ostvariti svojim radom ili prihodima od imovine ili pak na drugi način. To znači da se pravo na pomoć za održavanje neće priznati samcu ili članu obitelji koji: 1. može sam sebe održavati na način da može ostvariti prihode prodajom imovine ili davanjem u zakup ili namam imovine koja ne služi njemu ili članovima njegove obitelji za podmirenje osnovnih životnih potreba; nije uredno prijavljen na Zavodu za zapošljavanje (ili ako je prijavljen, a u razdoblju od 6 mjeseci prije podnošenja zahtjeva odbije ponuđeno zaposlenje neovisno o stručnoj spremi), odnosno ako ima prilike makar privremenim, sezonskim i sličnim poslovima ostvariti sredstva za podmirenje osnovnih životnih potreba te ako ne izvršava aktivnosti nadležne službe za zapošljavanje; 2. ne želi tražiti održavanje od osobe koja ga je dužna održavati na temelju propisa o obveznim obiteljskim odnosima (npr. vlastita punoljetna, radno sposobna djeca); 3. ima sklopljen ugovor o doživotnom održavanju; 4. ima u vlasništvu registrirano osobno vozilo, osim ukoliko centar utvrdi da navedeno vozilo koristi za prijevoz većeg broja djece, bolesnog člana obitelji, teško pokretne starije nemoćne osobe ili za zadovoljenje druge životne potrebe; 5. ima u vlasništvu ili suvlasništvu stan, kuću ili drugi objekt koji ne služi njemu ili članovima njegove obitelji za podmirenje osnovnih stambenih prilika.

3. Visina pomoći

Pomoć za održavanje isplaćuje se mjesečno, njena visina utvrđena je u postotku od osnovice koju određuje Vlada Republike Hrvatske (zadnjih godina osnovica iznosi 500 kuna) te iznosi kako slijedi;

Ako samac ili obitelj nema nikakvih prihoda, visina pomoći za održavanje odobrava se u „punom“ iznosu izračunatom primjenom odgovarajućih postotaka na utvrđenu osnovicu. Ako korisnici imaju prihode, visina pomoći se utvrđuje kao razlika između „punog“ izno-

sa pomoći i iznosa prosječnog mjesečnog prihoda samca ili obitelji. Prihodima se smatraju sva financijska i materijalna sredstva koja samac ili obitelj ostvari po osnovi rada, mirovine, prihoda od imovine ili na neki drugi način. U prihode se ne uračunava: pomoć za podmirenje troškova stanovanja, novčana naknada za tjelesno oštećenje, doplatka za pomoć i njegu, ortopedski dodatak, osobna invalidnina, doplatka za djecu, državna potpora za poljoprivredu, šumarstvo i ribarstvo, osim dohodovne potpore te stipendija za školovanje učenika ili studenta. Samac i/ili obitelj koji/e ispunjavaju propisane uvjete, a nemaju prihode (dohotka) koji se uračunavaju u cenzus prihoda, primaju tzv. puni iznosi pomoći.

Primjer utvrđivanja visine pomoći za uzdržavanje može se prikazati način kako je prikazano u tablici 2.

4. Analiza stanja i kretanja

Iz tablice 3 vidljivo je kako je od 2002. do 2005. godine broj pomoći za uzdržavanje u Županiji uglavnom rastao. Nakon vrhunca 2005. godine, kad je bilo odobreno 1.327 pomoći, zamjetan je pad koji je trajao sve do 2008. godine. Godine 2009. bilježi se ponovno rast, vrlo vjerojatno povezan s pogoršanjem ekonomske situacije u zemlji. Iz spomenute tablice vidljivo je kako je 2013. godine najveći broj pomoći (58,2 %) odobren na području nadležnosti koprivničkog Centra za socijalnu skrb što i ne čudi s obzirom da se radi o ustanovi koja pokriva najveće područje.²

Iz podataka u tablici 4 i grafikonu 1 vidljivo je kako je trend kretanja broja osoba koje su dobivale pomoć u razdoblju 2002. - 2013. godine manje-više sličan trendu kretanja broja pomoći. Na dan 31.12. 2013. godine pomoć za uzdržavanje primale su 3.563 osobe ili prema

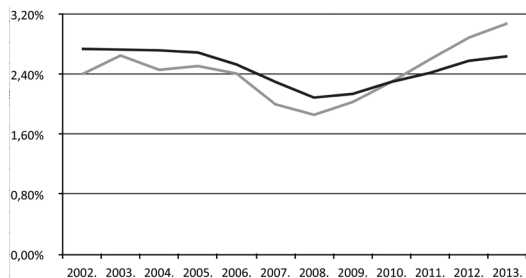
popisu stanovništva iz 2011. godine, 3,08 % stanovništva Županije. Uspoređujući ovaj podatak s podacima na državnoj razini, a prema kojima je ovu pomoć primalo 2,64 % stanovništva Republike Hrvatske, proizlazi kako je obuhvaćenost stanovnika ovom pomoći u našoj Županiji viša od državnog prosjeka. Vežano za teritorijalnu rasprostranjenost korisnika pomoći, zanimljivim se čini podatak da križevački Centar za socijalnu skrb, koji pokriva područje na kojem živi 29,5 % stanovnika Županije, ima „samo“ 18,3 % korisnika pomoći za uzdržavanje s područja Županije. Stavljajući u odnos podatka o broju korisnika pomoći i broju stanovnika u Županiji, dolazi se do zaključka kako su stanovnici s đurđevačkog (udio u stanovništvu 21,2 %; udio u pomoći 20,1 %), a posebno koprivničkog područja (udio u stanovništvu 49,3 %; udio u pomoći 61,6 %) „ovisniji“ o pomoći od križevačkog područja. Za pretpostaviti je da razlog tome leži u popriličnom udjelu romskog stanovništva, tradicionalno ovisnog o socijalnoj pomoći.

Kao što je vidljivo iz grafikona 2 postotak obuhvaćenosti stanovništva Koprivničko-križevačke županije pomoći za uzdržavanje u razdoblju 2002. - 2010. godine nije prelazio državni prosjek, odnosno bio veći od obuhvaćenosti stanovnika zemlje. Državni prosjek Koprivničko-križevačka županija dostigla je 2010. godine, a zadnje tri godine (2011. - 2013.) imala je veći postotak obuhvaćenosti svojeg stanovništva ovom pomoći od državnog prosjeka.

Iz grafikona 3 može se vidjeti kako je po obuhvaćenosti stanovništva pomoći za uzdržavanje Koprivničko-križevačka županija na desetom mjestu, odnosno da deset jedinica područne (regionalne) samouprave ima manji postotak stanovništva obuhvaćen ovom pomoći, a devet veći. Od županija s kojima graniči, obuhvaćenost stanovništva Koprivničko-križevačke županije pomoći za uzdržavanje veća je od Zagrebačke i Varaždinske županije, a manja od Bjelovarsko-bilogorske, Virovitičko-podravске i Međimurske županije. Raspon obuhvaćenosti stanovništva ovom pomoći u Hrvatskoj je prilično velik i kreće se od 7,6 % u Šibensko-kninskoj do 0,8 % u Istarskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji.

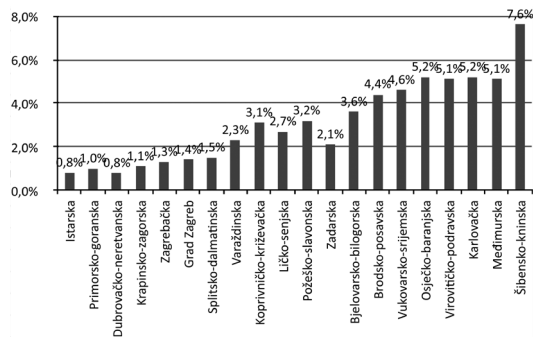
Kao što je vidljivo iz tablice 5, broj žena među primateljima pomoći (48,5 %) manji je od muškaraca, što možda iznenađuje obzirom

² Centar za socijalnu skrb Koprivnica obuhvaća područje Grada Koprivnice i općina Drnje, Đelekovec, Gola, Hlebina, Koprivnički Bregi, Koprivnički Ivanec, Legrad, Novi Grad Podravski, Peteranec, Rasinja i Sokolovac s ukupno 56.988 stanovnika. U nadležnosti Centra za socijalnu skrb Križevci su: Grad Križevci i općine Kalnik, Sveti Petar Orehovec, Gornja Rijeka i Sveti Ivan Žabno s ukupno 34.057 stanovnika. Centar za socijalnu skrb Đurđevac pokriva područje Grada Đurđevca te općina Molve, Virje, Novo Virje, Ferdinandovac, Kloštar Podravski, Kalinovac i Podravske Sesvete s ukupno 24.539 stanovnika.

Grafikon 2. Obuhvaćenost stanovništva (%) Republike Hrvatske i stanovništva Koprivničko-križevačke županije pomoći za uzdržavanje u razdoblju 2002. - 2013. (izvor: CZSS i MZSS).

da je udio žena u ukupnom stanovništvu Županije nešto veći i iznosi 51,5 %. Razlozi za veću zastupljenost muškaraca među korisnicima pomoći mogu se samo nagađati, no nužno je napomenuti kako je slična situacija i na državnoj razini te da su isto pokazale analize u Italiji i Velikoj Britaniji. Analitičari ovo objašnjavaju postojanjem tradicionalnih spolnih uloga u seoskim i prigradskim naseljima, u kojima se muškarci tradicionalno smatraju glavom kućanstva, predstavljaju obitelj izvan kuće te na sebe preuzimaju zadatak predstavljanja obitelji u situaciji „traženja“ socijalne pomoći.

Grafikon 3. Obuhvaćenost stanovništva (%) pomoći za uzdržavanje po županijama - stanje 31. 12. 2013. (izvor: MSPM).

Kao što se može vidjeti iz tablice 6, više od trećine (42,2 %) korisnika pomoći s područja Županije je maloljetno, 12,1 % starije od 60 godina života što je manje-više slično državnom prosjeku. Udio maloljetnih osoba među korisnicima pomoći unutar Županije prilično se razlikuje. Dok na području nadležnosti Centra za socijalnu skrb Koprivnica i Đurđe-

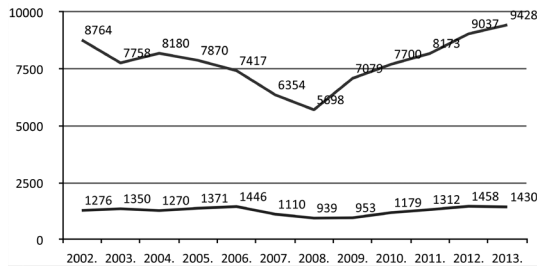
vac maloljetne osobe čine više od 40 % korisnika pomoći, na području križevačkog centra oni čine manje od 30 % korisnika. Udio srednje generacije (30 - 60 godina) među korisnicima pomoći u Županiji uglavnom je u granicama državnog prosjeka, odnosno oko 1/3.³

Među obiteljima korisnicima pomoći u Županiji, kao što je vidljivo iz tablice 7, najviše je onih koju čine samo dva člana (24,5 %). Kada se obitelji korisnika s područja Županije uspoređuju s obiteljima korisnika u cijeloj zemlji, proizlazi kako je udio dvočlanih obitelji u zemlji (33,3 %) veći nego u Županiji. S druge pak strane, udio obitelji sa sedam i više članova među obiteljima korisnicima pomoći u Županiji (11,7 %) poprilično je veći od državnog prosjeka (5,4 %). Takvih obitelji više je na području nadležnosti koprivničkog i đurđevačkog centra za socijalnu skrb, a za pretpostaviti je da je među njima značajan broj onih romskih, kojima su obitelji često velike, odnosno s mnogo djece.

Među obiteljima korisnicima pomoći u Županiji najviše je onih s dvoje i troje djece. Na državnoj razini pak najviše je onih bez djece. Obitelji s troje i više djece među obiteljima korisnicima u Županiji je 52 % što je znatno više od državnog prosjeka (32 %). Obzirom da je udio obitelji bez djece u ukupnom broju obitelji (29,3 %) u Županiji veći od udjela obitelji korisnika pomoći bez djece u ukupnom broju obitelji korisnika pomoći (14,3 %), čini se da i na našem području postoji manji rizik da obitelji bez djece postanu siromašne i ovisne o socijalnoj pomoći. Nažalost, više djece taj rizik povećava.

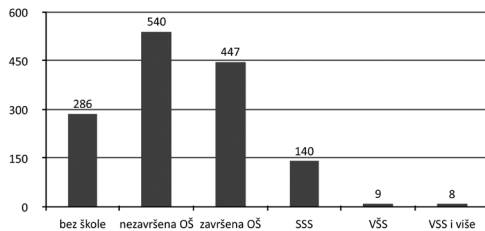
Ukoliko se zanemari kategorija „ostali“ (iz podataka to nije vidljivo, no za pretpostaviti je kako ovu kategoriju najvećim dijelom sačinjavaju djeca predškolske dobi, djeca i mladi koji se školuju, kućanice te radno nesposobne

³ Najpreciznija usporedba podataka prikazanih u tablicama 5 - 12 na županijskoj i državnoj razini nije moguća iz razloga što Ministarstvo do izrade ove analize nije objavilo sve podatke o korisnicima pomoći za uzdržavanje za 2013. godinu (na državnoj razini). Budući se analiza bez takvih usporedbi čini nesvrshodnom, podatci o korisnicima s područja Županije na dan 31. 12. 2013. godine, prikazani u ovim tablicama, uspoređivali su se s „najbližim“ dostupnim podatcima za cijelu zemlju, a to su podatci o korisnicima na dan 31. 12. 2012. godine.

Grafikon 4. Broj nezaposlenih osoba prijavljenih na HZZ-u i broj nezaposlenih korisnika pomoći za održavanje sa stanjem na dan 31. 12. 2013. (izvor: CZSS i HZZZ).

osobe), iz tablice 9 vidljivo je da su nezaposleni radno sposobni najbrojnija (40,1 %) kategorija među korisnicima pomoći. Slična situacija s udjelom nezaposlenih radno sposobnih uglavnom je i na državnoj razini (43,8 %). Bez obzira na relativno težak materijalni položaj umirovljenika, njihov udio među korisnicima pomoći relativno je nizak. Naime, usprkos malim mirovinama, visina mirovine najčešće je i dalje veća od propisanih cenzusa za ostvarivanje pomoći za održavanje. Obzirom na relativno tešku situaciju sela i seljačkih obitelji, razlog za relativno mali udio poljoprivrednika među korisnicima pomoći možda leži u pravu Ministarstva socijalne politike i mladih da na temelju Rješenja o priznavanju prava na pomoć za održavanje izvrši zabilježbu tražbine u zemljišnim knjigama. Također, razlog

Grafikon 5. Obrazovna struktura nezaposlenih radno sposobnih korisnika pomoći (izvor: CZSS).

možda leži i u državnim potporama u poljoprivredi, a zbog kojih jedan dio seljačkog stanovništva također premašuje propisane cenzuse za ostvarivanje ove pomoći. Možda ih je moguće potražiti i u slabijoj informiranosti seoskog stanovništva o mogućnosti ostvarivanja pomoći, veće orijentiranosti na srodničko-obiteljske mreže, ali i o stavovima prema socijalnoj pomoći koja se doživljava kao ne-

što ponižavajuće i povezuje s nedostojnim načinom života.

Ako se analizira grafikon 4, vidljivo je kako povećanje i smanjenje broja nezaposlenih osoba evidentiranih na Zavodu za zapošljavanje ne povlači nužno povećanje ili smanjenje broja nezaposlenih korisnika pomoći za održavanje. Samo manji dio nezaposlenih osoba prijavljenih na Zavod, otprilike i prosječno svaki sedmi, korisnik je pomoći. To znači da najveći dio nezaposlenih ili ne želi ostvariti pomoć ili što je vjerojatnije, ne ostvaruje propisane uvjete za ovu pomoć. Iz grafikona se također može vidjeti kakve su oscilacije kada se radi o broju nezaposlenih korisnika pomoći. Iako ih ima, manje ih je nego kada se radi o broju nezaposlenih osoba evidentiranih na Zavodu. Ostaje dojam kako broj nezaposlenih evidentiranih osoba na Zavodu ovisi i o određenim administrativnim aktivnostima i mjerama, ne samo o povećanju ili smanjenju stvarne nezaposlenosti. No, za pretpostaviti je da nečeg sličnog ima i u sustavu socijalne skrbi, a zbog čega je vrlo teško donositi zaključke.

Podatci iz tablice 6 i grafikona 5 dobar su pokazatelj poznate povezanosti niske razine obrazovanosti i siromaštva, odnosno veće vjerojatnosti da osobe s nižim stupnjem obrazovanja postanu korisnici socijalne pomoći. Naime, među nezaposlenim radno sposobnim korisnicima pomoći samo je 10,9 % onih sa srednjom, višom ili visokom stručnom spremom što je znatno manje od državnog prosjeka (oko 32,9 %). Ovaj podatak i ne čudi previše jer je poznato kako je i obrazovna razina cjelokupnog stanovništva Županije poprilično niža od državnog prosjeka.

Gotovo 88 % (87,9 %) korisnika pomoći za održavanje ona (pomoć za održavanje) čini jedini prihod, odnosno, osim nje nema drugih prihoda (tablica 11). U tom pogledu ne postoji značajnija razlika korisnika u Županiji u odnosu na državni prosjek. Ukoliko se analizira ono malo korisnika s prihodima i zanemari određeni broj korisnika koprivničkog i đurđevačkog centra razvrstanih u prilično nejasnu kategoriju prihoda iz „drugog izvora“, može se zamijetiti kako prihodi iz radnog odnosa, samostalne djelatnosti i poljoprivrede čine manji dio prihoda, odnosno, kako veći dio njih čine također neke druge naknade, tj. potpore iz drugih sustava.

Pomoć za uzdržavanje, drže stručnjaci, trebala bi pojedincima i obiteljima pružiti pomoć u prevladavanju trenutne situacije i što ranijem oslanjanju na vlastite snage. Upozoravaju kako duže primanje socijalne pomoći značajno umanjuje njihove šanse da si jednog dana sami osiguraju egzistenciju. Korisnike socijalne pomoći neki autori dijele na kratkotrajne (kratkoročne) primatelje (koji pomoć dobivaju u razdoblju do jedne godine), prijelazne ili srednjoročne (koji pomoć primaju u razdoblju od jedne do tri godine) te dugotrajne (koji pomoć primaju više od tri godine). Iako raspoloživi podatci ne omogućuju najprecizniju podjelu korisnika na opisani način (tablica 12), oko polovica korisnika se s velikom sigurnošću može svrstati u kategoriju dugotrajnih primatelja pomoći. Ukoliko se analizira situacija unutar Županije, može se zamijetiti kako je udio dugotrajnih korisnika najveći na području nadležnosti đurđevačkog Centra za socijalnu skrb, kod kojeg više od polovice korisnika (52,3 %) pomoć za uzdržavanje prima više od pet godina. U usporedbi s đurđevačkim područjem, „ovisnost“ o socijalnoj pomoći na drugim područjima Županije je nešto manja jer je udio korisnika koji primaju pomoć više od pet godina na području nadležnosti križevačkog centra 40,2 %, a kopriivničkog (ako je suditi po njihovom izvještaju) „samo“ 11,7 %.

Ukoliko se podatci za Županiju usporede s onim za cijelu zemlju, dolazi se do zaključka kako je udio korisnika pomoći koji je primaju više od pet godina nešto manji (26 %) nego na državnoj razini (31 %). Značajno je veća razlika u pogledu kratkotrajnih (kratkoročnih) primatelja, odnosno onih koji pomoć dobivaju u razdoblju do jedne godine. Udio takvih korisnika u Županiji je, naime, oko 11 %, a na državnoj razini oko 26 %.

5. Zaključna razmatranja

Analizirati i istraživati siromaštvo prilično je nezahvalno, između ostalog i zbog nepostojanja jedinstvene i općeprihvaćene definicija siromaštva, nepostojanja konsenzusa oko službene linije siromaštva i minimalnog dohotka. Nadalje, zaključci o mnogim aspektima siromaštva zasnivaju se na procjenama i subjektivnim prosudbama. Ponajviše zbog nemogućnosti da se to koliko-toliko kvalitetno učini na neki drugačiji način, u ovoj analizi

određenu sliku o siromaštvu na području Županije pokušalo se dobiti na osnovu raspoloživih podataka o korisnicima pomoći za uzdržavanje preko centara za socijalnu skrb. Radi se o skupini stanovnika koja čini samo manji dio siromašnih, no obično se drži vrlo značajnom, između ostalog i zato što predstavlja „najsiromašniji dio siromašnih“.

Analizirajući broj osoba koje su dobivale pomoć za uzdržavanje tijekom dvanaestogodišnjeg razdoblja (2002. - 2013.) proizlazi da je taj broj bio među najvećima 2003. godine, a da je sve do 2008. godine on uglavnom padao. Godine 2009. bilježi se ponovno rast broja korisnika, a koji je krajem 2013. godine doživio vrhunac. Čini se logičnim kako je ovo direktna posljedica pogoršanja ekonomske situacije u zemlji. U Republici Hrvatskoj krajem 2013. godine pomoći za uzdržavanje bilo je obuhvaćeno 2,64 % stanovništva. Kako su, u isto vrijeme, u Koprivničko-križevačkoj županiji ovom pomoći obuhvaćene 3.563 osobe ili 3,08 % stanovnika, može se konstatirati kako je stanovništvo naše Županije u nešto većoj mjeri ovisno o socijalnoj pomoći te na svojevrsni način, globalno promatrano, u odnosu na državni prosjek i više siromašno. Iako se takva evidencija ne vodi te je nemoguće dati precizne podatke,⁴ nužno je naglasiti kako je među socijalno ugroženim osobama s područja Županije velik udio Roma koji su tradicionalno ovisni o državnoj pomoći, tj. orijentirani na socijalnu pomoć. Jedan od problema u sustavu, koji međutim nije vezan samo za Rome (a i predmet ove analize), tiče se i neracionalnog trošenja pomoći za uzdržavanje, a što sasvim opravdano izaziva osudu javnosti. Među primateljima pomoći dominiraju dvije skupine, radno nesposobni i nezaposleni. Najveći dio nezaposlenih osoba nižeg je stupnja obrazovanja, što ne čudi s obzirom na dobro poznatu povezanost niske razine obrazovanosti i siromaštva. Ukoliko se podatci Hrvatskog zavoda za zapošljavanje s kraja 2013. godine, a prema kojima je u Županiji bilo 9.428 nezaposlenih osoba, usporede s podatcima o radno sposobnim korisnicima pomoći kojih je

⁴ Poznat je samo broj radno sposobnih nezaposlenih Roma korisnika pomoći za uzdržavanje, a kojih je prema evidenciji centara bilo 503, što je više od trećine (35,1 %) svih radno sposobnih nezaposlenih osoba korisnika pomoći na području Županije.

bilo 1.430, proizlazi kako se oko 15 % nezaposlenih osoba nalazi u sustavu socijalne skrbi. Razloge za činjenicu da se značajan postotak nezaposlenih osoba s područja Županije nalazi izvan sustava socijalne pomoći moguće je pronaći u nizu čimbenika: od zadovoljavajuće razine obiteljske solidarnosti, paralelnog bavljenja poljoprivredom, rasprostranjene „sive ekonomije“ pa do negativnog stava prema socijalnoj pomoći i općenito sustavu socijalne skrbi. Također, ne može se isključiti ni svojevrsni strah potencijalnih korisnika od stigme sredine u kojoj žive. U Županiji je značajan broj osoba moguće svrstati u kategoriju dugotrajnih korisnika pomoći. Za pretpostaviti je kako će jedan dio tih korisnika vrlo teško „razbiti začarani krug ovisnosti“⁵ o socijalnoj pomoći. To se između ostalog odnosi i na primatelje pomoći u kasnim srednjim godinama. Teško je, naime, očekivati kako će se oni, slabo obrazovani i u konkurenciji s mlađom radnom snagom, tako skoro vratiti na tržište rada.

Dio nezaposlenih osoba u sustavu socijalne skrbi, svakako bi svrsishodno bilo angažirati u društveno korisnim, a neprofitnim projektima. Upravo razvijanjem tzv. *workfare* programa, od kojih može imati i koristi, lokalna zajednica bi možda najbolje mogla doprinijeti reformi postojećeg sustava socijalne skrbi. No, pitanje je koliko je nešto takvo realno u trenutačnim ekonomskim okolnostima.

Summary

Analysis of state and movement of the social wealth care aid and its users. The beneficiaries of the social benefit as indicator of poverty in the Koprivnica-Križevci County.

There are several objective and subjective circumstances due to which the analysis and the research of poverty is an ungrateful assignment. Even though the group of the social assistance beneficiaries makes only a portion of population that is affected by poverty, this paper, based on the available data, tries to depict a certain image of poorness on the territory of the Koprivnica-Križevci County. The work demonstrates that inside a twelve year study period (2002 - 2013) the highest number of beneficiaries was within the last year. That information points to a conclusion that, compared to the national level, the population of the region is somewhat more dependant on the social benefit and thereby poorer in a manner. The paper also gives an inside into some of the characteristics of the beneficiaries and the differences within the region.

5 Često citirana izreka bivšeg predsjednika SAD-a Billa Clintona, a izrečena u kontekstu potrebe reforme sustava socijalne skrbi i prelaska s pasivnog na aktivni oblik socijalne pomoći.

Korisnik	% od osnovice	iznos pomoći (kn)
1. Samac	120	600
2. Obitelj		
2.1. odrasla osoba	80	400
2.2. dijete do sedam godina	80	400
2.3. dijete od 7 do 15 godina	90	450
2.4. dijete od 15 do 18 godina	100	500
Dopunski se povećavaju gornji iznosi pomoći ako je korisnik:		
1. Potpuno radno nesposobna odrasla osoba, i to		
1.1. za samca	50	250
1.2. za osobu koja živi u obitelji	30	150
2. Trudnica nakon 12 tjedana trudnoće i roditelja do dva mjeseca nakon poroda za	50	250
3. Dijete samohranog roditelja za	25	125
4. Dijete srednjoškolac smješteno u učenički dom	u visini troškova smještaja	u visini troškova smještaja

Tab. 1. Utvrđivanje visine pomoći (izradio: M. Belobrk).

Korisnik	(500 kn)			Iznos (kn)
	% bazični	% dopun. poveć.	% ukupni	
Samac				
1. samac	120	-	120	600
2. samac-potpuno radno nesposoban	120	50	170	850
Obitelj - 4 člana				
1. odrasla osoba	80	-	80	400
2. odrasla osoba-potpuno radno nesposobna osoba	80	30	110	550
3. dijete do sedam godina	80	-	80	400
4. dijete od 15-18 godina	100	-	100	500
Ukupno obitelj (1. do 4.)	340	30	370	1850

Tab. 2. Utvrđivanje visine pomoći za uzdržavanje (izradio: M. Belobrk).

	CZSS KOPRIVNICA			CZSS KRIŽEVCI			CZSS ĐURĐEVAC			UKUPNO ŽUPANIJA		
	samci	obitelji	ukupno	samci	obitelji	ukupno	samci	obitelji	ukupno	samci	obitelji	ukupno
2002	288	247	535	110	130	240	129	291	420	527	668	1195
2003	286	273	559	134	152	286	128	320	448	548	745	1293
2004	277	290	567	150	127	277	137	299	436	564	716	1280
2005	316	274	590	164	130	294	160	283	443	640	687	1327
2006	307	281	588	163	124	287	145	258	403	615	663	1278
2007	288	211	499	165	98	263	155	215	370	608	524	1132
2008	277	202	479	155	93	248	117	159	276	549	454	1003
2009	302	231	533	152	106	258	120	152	272	574	489	1063
2010	296	263	559	160	127	287	124	159	283	580	549	1129
2011	303	315	618	150	138	288	116	155	271	569	608	1177
2012	329	358	687	180	148	328	136	183	319	645	689	1334
2013	351	422	773	182	116	298	106	150	256	639	688	1327

Tab. 3. Broj pomoći za uzdržavanje sa stanjem na dan 31. 12. 2013. (izvor: CZSS).

	CZSS KOPRIVNICA			CZSS KRIŽEVCI			CZSS ĐURĐEVAC			UKUPNO ŽUPANIJA		
	samci	broj čl. obitelji	ukupno	samci	broj čl. obitelji	ukupno	samci	broj čl. obitelji	ukupno	samci	broj čl. obitelji	ukupno
2002	288	1016	1304	110	282	392	129	1171	1300	527	2469	2996
2003	286	1117	1403	134	338	472	128	1296	1424	548	2751	3299
2004	277	1119	1396	150	273	423	137	1118	1255	564	2510	3074
2005	316	1103	1419	164	255	419	160	1131	1291	640	2489	3129
2006	307	1124	1431	163	279	442	145	985	1130	615	2388	3003
2007	288	873	1161	165	258	423	155	759	914	608	1890	2498
2008	277	881	1158	155	284	439	117	611	728	549	1776	2325
2009	302	1033	1335	152	327	479	120	593	713	574	1953	2527
2010	296	1232	1528	160	373	533	124	634	758	580	2239	2819
2011	303	1411	1714	150	411	561	116	616	732	569	2438	3007
2012	329	1580	1909	180	473	653	136	645	781	645	2698	3343
2013	351	1843	2194	182	471	653	106	610	716	639	2924	3563

Tab. 4. Broj osoba koje su dobivale pomoć za uzdržavanje sa stanjem na dan 31. 12. 2013. (izvor: CZSS).

	CZSS KOPRIVNICA		CZSS KRIŽEVCI		CZSS ĐURĐEVAC		UKUPNO ŽUPANIJA	
	od toga žene	ukupno	od toga žene	ukupno	od toga žene	ukupno	od toga žene	ukupno
samac	104	351	46	182	32	106	182	639
odrasla osoba-član obitelji	493	833	138	252	159	290	790	1375
dijete do navršениh 7g član obitelji	245	485	28	60	61	117	334	662
dijete između 7 i 15 g član obitelji	198	427	59	106	79	153	336	686
dijete između 15 i 18 g član obitelji	44	98	19	53	23	50	86	201
ukupno osoba	1084	2194	290	653	354	716	1728	3563

Tab. 5. Broj osoba prema osobnim značajkama i spolu sa stanjem na dan 31. 12. 2013. (izvor: CZSS).

	CZSS KOPRIVNICA	CZSS KRIŽEVCI	CZSS ĐURĐEVAC	UKUPNO ŽUPANIJA
do navršениh 7	485	38	117	640
više od 7 do 15	427	101	153	681
više od 15 do 18	92	41	50	183
više od 18 do 30	267	72	87	426
više od 30 do 40	252	72	82	406
više od 40 do 50	246	103	107	456
više od 50 do 60	163	114	61	338
više od 60 do 65	105	42	28	175
više od 65 do 75	115	35	23	173
više od 75	42	35	8	85
ukupno osoba	2194	653	716	3563

Tab. 6. Broj osoba prema dobi sa stanjem na dan 31. 12. 2013. (izvor: CZSS).

	CZSS KOPRIVNICA	CZSS KRIŽEVCI	CZSS ĐURĐEVAC	UKUPNO ŽUPANIJA
2 člana	72	61	36	169
3 člana	65	20	36	121
4 člana	81	11	31	123
5 članova	69	14	12	95
6 članova	78	6	15	99
7 i više članova	57	4	20	81
ukupno osoba	422	116	150	688

Tab. 7. Broj obitelji korisnika pomoći za uzdržavanje prema broju članova sa stanjem na dan 31. 12. 2013. (izvor: CZSS).

	CZSS KOPRIVNICA	CZSS KRIŽEVCI	CZSS ĐURĐEVAC	UKUPNO ŽUPANIJA
jedno dijete	45	31	34	110
dvoje djece	70	19	32	121
troje djece	82	9	27	118
četvero djece	64	6	16	86
petero djece	61	3	9	73
šestero djece	40	2	9	51
sedmero i više djece	25	2	3	30
obitelji bez djece	35	44	20	99
ukupno obitelji	422	116	150	688

Tab. 8. Broj obitelji korisnika pomoći za uzdržavanje prema broju djece u obitelji sa stanjem na dan 31. 12. 2013. (izvor: CZSS).

	CZSS KOPRIVNICA		CZSS KRIŽEVCI		CZSS ĐURĐEVAC		UKUPNO ŽUPANIJA	
	od toga žene	ukupno	od toga žene	ukupno	od toga žene	ukupno	od toga žene	ukupno
nezaposlen-radno sposoban	488	919	87	199	165	312	740	1430
zaposlen			2	6			2	6
obavlja samostalnu djelatnost	1	1		1			1	2
umirovljenik		3	8	9		1	8	13
poljodjelac		6		4				10
ostali	595	1265	193	434	189	403	977	2102
ukupno	1084	2194	290	653	354	716	1728	3563

Tab. 9. Broj osoba prema radnom statusu i spolu sa stanjem na dan 31. 12. 2013. (izvor: CZSS).

	CZSS KOPRIVNICA		CZSS KRIŽEVCI		CZSS ĐURĐEVAC		UKUPNO ŽUPANIJA	
	od toga žene	ukupno	od toga žene	ukupno	od toga žene	ukupno	od toga žene	ukupno
bez škole	53	181	5	10	51	95	109	286
nezavršena OŠ	262	392	15	43	67	105	344	540
završena OŠ	108	236	66	138	30	73	204	447
SSS	57	95	1	6	17	39	75	140
VŠS	6	7		2			6	9
VSS i više	2	8					2	8
ukupno	488	919	87	199	165	312	740	1430

Tab. 10. Broj nezaposlenih radno sposobnih obzirom na stupanj obrazovanja sa stanjem na dan 31. 12. 2013. (izvor: CZSS).

	CZSS KOPRIVNICA	CZSS KRIŽEVCI	CZSS ĐURĐEVAC	UKUPNO ŽUPANIJA
radnog odnosa		2		2
samostalne djelatnosti	1			1
poljoprivredne djelatnosti	6			6
mirovinskog osiguranja	3	14	1	18
novčane naknade za nezaposlenu osobu	58	2	4	64
porodiljne naknade	62	7	28	97
obveze uzdržavanja			1	1
državne potpore za poljoprivredu				
drugog izvora	223	19		242
bez prihoda	1841	609	682	3134
ukupno osoba	2194	653	716	3563

Tab. 11. Broj samaca i članova obitelji prema glavnoj vrsti prihoda koji ostvaruju sa stanjem na dan 31. 12. 2013. (izvor: CZSS).

	CZSS KOPRIVNICA	CZSS KRIŽEVCI	CZSS ĐURĐEVAC	UKUPNO ŽUPANIJA
do navršenih 6 mjeseci	35	9	23	67
više od 6 mjeseci do 1 godine	42	15	20	77
više od 1 do 2 godine	245	61	28	334
više od 2 do 5 godina	360	93	51	504
više od 5 do 10 godina	54	79	54	187
više od 10 godina	37	41	80	158
ukupno korisnika	773	298	256	1327

Tab. 12. Broj korisnika pomoći za uzdržavanje (samaca i obitelji) prema duljini ostvarivanja prava sa stanjem na dan 31. 12. 2013. (izvor: CZSS).